

NÂLÎ MEHMED'İN "TUHFETÜ'L-EMSÂL" MESNEVİSİNİN TENKİTLİ BASIMINA DAİR

Arş.Gör.Mehmet Sait ÇALKA

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/Manisa

Nâlî Mehmed, *Tuhfetü'l-Emsâl* (İnceleme-Metin), Haz: Yrd. Doç. Dr. Bahattin Kahraman, S.Ü.Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları :8, Kaynak Kitapları :3, Edebiyat Araştırmaları :3, Konya, 1999.(286 s.)

Klâsik Türk Edebiyatı geleneği içinde yer alıp değerli eserler veren bir çok şairimiz vardır ki, günümüzde unutulmaya yüz tutmuş ve hatta değerli araştırmacılarımız olmasa, varlıklarından hiç kimsenin haberi dahi olmayacaktır. Söz konusu şairlerin incelenmeye değer eserlerini kütüphanelerdeki yalnızlığından kurtarmak, günümüz insanının hizmetine sunmak ve Latin alfabesine (mümkünse tenkitli neşrini yapmak suretiyle) çevirerek bilim âlemine sunmak, hiç şüphesiz bilim adamlarının başlıca görevlerindedir.

Tenkitli Metin Neşri (Edition Critique) konusunda araştırmacılara örnek bir bilimsel çalışma olabileceğini düşündüğümüz Bahattin Kahraman'ın kitabı, İçindekiler, Kısaltmalar ve Önsöz'den sonra iki bölüm hâlinde düzenlenmiştir. Birinci bölümde(9-69. sayfalar arası), 16. yüzyılın sonunda Konya'da doğmuş, 17. yüzyılın son çeyreğinde vefat etmiş ve asıl adı Mehmed bin Osman olan Nâlî Mehmed'in Hayatı ve Eserleri üzerinde durulmaktadır. Eserleri kısmında, şâirin *Tuhfetü'l-Emsâl*'i dışında kalan *Divân*, *Miftâh-ı Heft-kân* ve *Menâsik-i Hac* adlı kitapları, metinlerden yapılan alıntılarla kısaca tanıtılmaktadır. Bu tanıtımlardan sonra, ahlâk kitapları arasında adı geçen ve IV. Mehmed (ö.1693)'in saltanatı ve Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa (ö.1676)'nın sadâreti yıllarında Musâhib Mustafa Paşa (ö.1686)'ya sunulmak üzere kaleme alınmış olan *Tuhfetü'l-Emsâl* mesnevisi, ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir. İnceleme kısmından anlaşılacağı üzere Nâlî Mehmed, bu eseri Nizâmî'nin aynı adı taşıyan eserinden hareketle nazireler silsilesine bağlı olarak yazmış ve kendi dönemindeki gelenekten kopmaya karşı

bir tavır olarak ortaya koymuştur. Bahattin Kahraman bu durumu şâirin şu beytiyle açıklamaktadır:

Şimdi bu vâdilere kimdür bakar

Almaz ele belki ayakla kakar

Nâsir, Eserin Vezni ve Plânı, Bölümler ve Konuları, Hikâyeler ve Temsiller, Kaynaklarına Dair Bazı Tespitler ve Özetler başlıkları altında metni incelemeye devam etmektedir. Özetler kısmında, eserde geçen *Hikâyet-i Mîr ü Muhteşem*, *Hikâyet-i İskender-i Zülkarneyn ü Câlinus*, *Hikâyet-i Hazret-i Şeyh Abdülkâdir-i Geylânî*, *Hikâyet-i Pûzine Bâ Sultân Selim* ve *Hikâyet-i Şeyh-i Mukallid* adlı hikâyeler temsilleriyle birlikte özetlenmiştir. Çalışmanın inceleme kısmı, Nâli Mehmed'in edebî kişiliği ortaya konduktan sonra Sonuç kısmıyla tamamlanmıştır.

Kitabın ikinci bölümünde (72-286. sayfalar arası), metnin kuruluşunda dikkate alınan hususlar ve eserin yazma nüshaları hakkında bilgi verildikten sonra metin "Hâzâ Kitâbu Tuhfetu'l-Emsâl-i Nâli" başlığı altında sunulmuştur. Toplam on sekiz ayrı manzumeden oluşan giriş bölümünün başında on iki beyitlik bir "Besmele" manzumesi bulunmaktadır. Daha sonra gelen bölümler ise şunlardır: "Der-Tevhîd-i Bârî"(13-66. beyitler), "Arz-ı Niyâz Be-Dergâh-ı Hudâ-yı Bî-Endâz"(67-113. beyitler), "Der-Na't-ı Resûl-i Ekrem ve Nebiyy-i Muhterem"(114-152. beyitler), "Taleb-i Şefâat Ez-Hâk-i Pây-ı Şefi-i Ümmet"(153-174. beyitler), dört halife Hz. Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali medhiyeleri (175-208. beyitler), Hasan ve Hüseyin medhiyesi (209-228. beyitler), dört mezheb imamı İmam Ebû Hanife, İmam Şâfiî, İmam Mâlik, ve İmam Hanbel için medhiye (229-252. beyitler), Sultan Muhammed Hân (IV.Mehmed) medhiyesi (253-277. beyitler), Vezîr-i A'zam Fâzıl Mehmed Paşa medhiyesi (278-306. beyitler), "Sebeb-i Te'lif-i Kitâb" (307-417. beyitler), Musâhip Mustafa Paşa methiyesi (418-471. beyitler), "Hikâye", "Temsil" ve "Münâcât"lardan oluşan beş ana bölüm (472-1906. beyitler) ve "Hâtime-i Kitâb" (1907-1929.

beyitler). Toplam 1929 beyit olan eserin son beytinde ise, eserin yazılış yılı olan H.1082/M.1671 senesine tarih düşürülmüştür:

Didi târîh için ihvân-ı safâ

Ne ‘aceb Tuhfe-i dil-keş hakkâ (Sene 1082)

Bahattin Kahraman, bu tenkitli metni hazırlarken İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’nden beş, Süleymaniye Kütüphanesi’nden dört, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Viyana Kraliyet Kütüphanesi ve Yapı Kredi Kütüphanesi’nden birer olmak üzere, eserin toplam on iki yazma nüshasına ulaşmış ve mezkûr on iki yazma nüsha arasından uygun olan beş nüshayı karşılaştırmak suretiyle tam metne ulaşmaya çalışmıştır.

Tenkitli metinde; bazı kelimelerin diğer nüshalardaki farklarını ortaya koyan nâşirin işaret edilebilecek eksikliği, dipnotu sayılarla değil de sadece tek yıldızla (*) göstermiş olmasıdır. Bu durum, takibi zorlaştırmakta ve okuyucuyu beyitlerde ve dipnotlarda bulunan yıldızları saymak mecburiyetinde bırakmaktadır. Kitabın sonunda Özel Adlar Dizini’ne yer verilmesi ise metinden faydalanmayı kolaylaştırmaktadır.

Bu eseri bilim âlemine sunan Yrd. Doç. Dr. Bahattin Kahraman’ı tebrik ediyor; kendilerinden daha nice değerli bilimsel çalışmaları bekliyoruz.